

# PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC THỰC HÀNH

## 1. Giới thiệu chung

Phương pháp dạy học thực hành là phương pháp giảng dạy trên cơ sở sự quan sát giảng viên làm mẫu và thực hiện tự lực của sinh viên dưới sự hướng dẫn của giảng viên nhằm hoàn thành các bài tập, các công việc thuộc chuyên ngành, từ đó hình thành các kỹ năng, kỹ xảo mà người thợ sẽ phải thực hiện trong hoạt động nghề nghiệp sau này. Thêm vào đó, phương pháp dạy học thực hành còn giúp sinh viên củng cố tri thức chuyên ngành, xây dựng phẩm chất, tác phong công nghiệp và phát triển năng lực tư duy để có đủ khả năng xử lý các tình huống nghề nghiệp trong thực tế cuộc sống.

Thông thường một quá trình dạy học thực hành trải qua 3 giai đoạn: giai đoạn chuẩn bị, giai đoạn thực hiện và giai đoạn kết thúc. Chính trong giai đoạn thực hiện, các PPDH thực hành cụ thể mới được bộc lộ rõ nét. Các phương pháp dạy học thực hành chủ yếu được xây dựng dựa theo quan điểm của thuyết hành vi, lấy việc lặp đi lặp lại nhiều lần các động tác kết hợp quá trình tư duy để hoàn thiện dần các động tác, từ đó hình thành kỹ năng kỹ xảo nghề nghiệp. Có nhiều cách phân loại PPDH thực hành; phân loại theo nội dung có thực hành nhận biết, thực hành khảo sát, thực hành kiểm nghiệm và thực hành theo quy trình sản xuất; nếu phân loại theo hình thức thì có các loại như phương pháp 3 bước, phương pháp 4 bước và phương pháp 6 bước.

Trong quá trình dạy học thực hành, giảng viên không chỉ vận dụng khéo léo các phương pháp dạy học thực hành mà còn phải có khả năng sáng tạo và linh động ngay trong từng bước của mỗi phương pháp dạy học thực hành đã chọn, cũng như tận dụng triệt để các phương pháp, các thủ thuật dạy học để nâng cao hiệu quả dạy học thực hành.

## 2. Phương pháp dạy thực hành 4 bước

Phương pháp 4 bước được xây dựng dựa trên quan điểm của thuyết hành vi và được cải tiến thành 4 bước, có sự trình diễn của giáo viên. Phương pháp này tuân thủ theo nguyên tắc giảng viên diễn trình làm mẫu, sinh viên làm theo và sau đó tiến hành luyện tập. Phương pháp 4 bước là một phương pháp quan trọng trong dạy học thực hành ở xưởng, đặc biệt thích hợp để giảng dạy các kỹ năng, kỹ xảo cơ bản.

Vận dụng phương pháp thực hành 4 bước vào dạy học thực hành sẽ tạo cho sinh viên sự hứng thú, kích thích óc tò mò khoa học, không chỉ giúp sinh viên nắm vững kiến thức, hình thành các kỹ năng kỹ xảo nghề nghiệp mà còn giúp nâng cao tay nghề, rèn luyện cho sinh viên ý thức tổ chức quản lý, tác phong công nghiệp, thói quen lao động tốt. Thêm vào đó trong quá trình giảng viên diễn trình làm mẫu, sinh viên tự quan sát, tự phân tích, đánh giá và nhờ đó phát triển được năng lực tư duy kỹ thuật.

Tiến trình dạy học thực hành theo phương pháp 4 bước như sau;

### Ø **Giai đoạn chuẩn bị**

Giảng viên chọn đề tài thực hành, xác định phương án thực hành, chuẩn bị thiết bị dụng cụ, phân công vị trí thực hành, kiểm tra, sắp xếp dụng cụ, nguyên vật liệu.

### Ø **Giai đoạn thực hiện**

**Bước 1:** *Mở đầu bài dạy.* Mục đích chính của bước mở đầu là khơi dậy động cơ học tập đối với nội dung học, giúp sinh viên hiểu được nhiệm vụ học tập. Nhiệm vụ cụ thể của giảng viên ở bước này là:

- Ổn định lớp, tạo không khí học tập
- Gây động cơ học tập
- Xác định nhiệm vụ của học sinh, các tiêu chuẩn chất lượng ( kỹ thuật, thời gian, số lần thực hiện...)
- Kiểm tra sự chuẩn bị dụng cụ, vật liệu của học sinh

**Bước 2:** *Giảng viên thuyết trình và diễn trình làm mẫu.* Mục đích của bước này là giảng viên thuyết trình và diễn trình để sinh viên quan sát và tiếp thu. Do đó giảng viên cần chú ý:

- Phải sắp xếp sao cho toàn lớp có thể quan sát được.
- Làm mẫu thường tiến hành theo trình tự 3 giai đoạn gồm:

(1) Giai đoạn thực hiện theo tốc độ bình thường.

(2) Giai đoạn thực hiện chậm các chi tiết và có giải thích cụ thể.

(3) Giai đoạn diễn trình theo tốc độ bình thường.

- Thực hiện diễn trình với tốc độ vừa phải, tránh cùng lúc diễn trình nhiều thao tác.
- Cần kết hợp giảng giải cùng lúc với biểu diễn.
- Thỉnh thoảng giảng viên đặt các câu hỏi để thúc đẩy sinh viên suy nghĩ, thu hút sự chú ý của họ vào những điểm trọng tâm.
- Nhấn mạnh những điểm chính, những điểm khóa của thao tác.
- Lặp đi lặp lại vài lần, nếu cần thiết có thể kiểm tra sự tiếp thu của học sinh.

**Bước 3: Sinh viên làm lại và giải thích.** Mục đích của bước này là tạo cơ hội cho sinh viên triển khai sự tiếp thu thành hoạt động chân tay ở giai đoạn đầu tiên có sự giúp đỡ, kiểm tra của giảng viên. Nội dung của bước này là:

- Sinh viên nêu lại và giải thích được các bước.
- Sinh viên lặp lại các bước động tác.
- Giảng viên kiểm tra, điều chỉnh lại các thao tác cho học sinh.

**Bước 4: Luyện tập độc lập.** Mục đích của bước này là sinh viên luyện tập kỹ năng. Nội dung của bước này là:

- Sinh viên luyện tập
- Giảng viên quan sát, kiểm tra giúp đỡ học sinh

Sau khi sinh viên đã nắm vững về cách thức thực hành, giảng viên có thể cho sinh viên tiến hành thực hành theo nhóm, tổ hay cá nhân và giảng viên tiếp tục theo dõi để kiểm tra, đôn đốc và hướng dẫn điều chỉnh sửa chữa kịp thời, cũng như giải đáp những thắc mắc mà sinh viên đưa ra trong quá trình thực hành.

#### Ø **Giai đoạn kết thúc**

Khi kết thúc bài thực hành, giảng viên phân tích kết quả thực hiện so với mục đích yêu cầu; giải đáp các thắc mắc và lưu ý những sai sót mà sinh viên mắc phải; củng cố kiến thức thông qua nội dung thực hành. Sau đó sinh viên hoàn trả dụng cụ, làm vệ sinh.

### **3. Phương pháp dạy thực hành 3 bước**

Phương pháp dạy thực hành 3 bước, cũng gồm có 3 giai đoạn là *giai đoạn chuẩn bị*, *giai đoạn thực hiện* và *giai đoạn kết thúc*, nội dung của từng bước cũng tương tự như ở phương pháp dạy thực hành 4 bước, tuy nhiên ở giai đoạn thực hiện của phương pháp dạy thực hành 3 bước không có bước giảng viên diễn trình làm mẫu.

Phương pháp dạy thực hành 3 bước thích hợp khi dạy thực hành các quy trình; vì trước khi học thực hành các quy trình, sinh viên đã được học về các kỹ năng cơ bản của quy trình. Đó rồi, cho nên với các bài dạy thực hành quy trình giảng viên không cần phải diễn trình làm mẫu.

### **4. Phương pháp dạy thực hành 6 bước**

Sau khi sinh viên đã hình thành được kỹ năng thực hành nghề qua quá trình học tập, giảng viên có thể sử dụng phương pháp 6 bước để giúp cho sinh viên tiếp tục hình thành được kỹ xảo nghề nghiệp dựa trên việc tự lực luyện tập. Phương pháp 6 bước xây dựng trên cơ sở của lý thuyết hoạt động kết hợp với chức năng hướng dẫn và thông tin tài liệu để kích thích sinh viên độc lập, hợp tác giải quyết nhiệm vụ học tập. Các bước của phương pháp này gồm:

**Bước 1: Thu thập thông tin.** Sinh viên độc lập thu nhận thông tin để biết nội dung của công việc cần làm.

**Bước 2: Lập kế hoạch làm việc.** Sinh viên độc lập hoặc hợp tác theo nhóm để tự lập kế hoạch làm việc cho công việc của cá nhân hay của nhóm.

**Bước 3: Trao đổi chuyên môn với giáo viên.** Sinh viên trao đổi chuyên môn với giảng viên về việc xác định con đường hoàn thành nhiệm vụ, chuẩn bị các phương tiện máy móc...

**Bước 4: Thực hiện nhiệm vụ.** Bước này sinh viên tự tổ chức lao động để thực hiện nhiệm vụ của cá nhân hay của nhóm.

**Bước 5: Kiểm tra, đánh giá.** Sinh viên tự kiểm tra, đánh giá về nhiệm vụ được hoàn thành có đúng như nhiệm vụ đề ra ban đầu.

**Bước 6: Tổng kết, rút kinh nghiệm.** Sinh viên trao đổi chuyên môn để tổng kết kết quả đạt

được, xác định những điểm nào cần phát huy, những điểm nào có thể cải tiến để làm tốt hơn cho lần sau.

Phương pháp 6 bước đã tạo điều kiện cho sinh viên hoạt động độc lập, sinh viên đã thực sự trở thành trung tâm của quá trình dạy học nên có điều kiện phát huy tối đa tinh thần tự lực, nỗ lực bản thân. Khi sử dụng phương pháp 6 bước giảng viên chỉ đóng vai trò người quan sát và tư vấn cho sinh viên khi họ có nhu cầu.

Trong dạy học thực hành, phương pháp 6 bước có thể được áp dụng cho dạy học thực hành nâng cao, thực tập sản xuất và nếu khéo léo có thể sử dụng hiệu quả trong dạy học thực hành các quy trình.